

TARYBOS REKOMENDACIJA**2018 m. liepos 13 d.****dėl 2018 m. Latvijos nacionalinės reformų programos su Tarybos nuomone dėl 2018 m. Latvijos stabilumo programos**

(2018/C 320/13)

EUROPOS SĄJUNGOS TARYBA,

atsižvelgdama į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, ypač į jos 121 straipsnio 2 dalį ir 148 straipsnio 4 dalį,

atsižvelgdama į 1997 m. liepos 7 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1466/97 dėl biudžeto būklės priežiūros stiprinimo ir ekonominės politikos priežiūros bei koordinavimo ⁽¹⁾, ypač į jo 5 straipsnio 2 dalį,

atsižvelgdama į Europos Komisijos rekomendaciją,

atsižvelgdama į Europos Parlamento rezoliucijas,

atsižvelgdama į Europos Vadovų Tarybos išvadas,

atsižvelgdama į Užimtumo komiteto nuomonę,

atsižvelgdama į Ekonomikos ir finansų komiteto nuomonę,

atsižvelgdama į Socialinės apsaugos komiteto nuomonę,

atsižvelgdama į Ekonominės politikos komiteto nuomonę,

kadangi:

- (1) 2017 m. lapkričio 22 d. Komisija priėmė metinę augimo apžvalgą, kuria pradedamas 2018 m. Europos ekonominės politikos koordinavimo semestras. Ji tinkamai atsižvelgė į 2017 m. lapkričio 17 d. Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos paskelbtą Europos socialinių teisių ramstį. 2018 m. kovo 22 d. Europos Vadovų Taryba patvirtino metinėje augimo apžvalgoje nustatytus prioritetus. 2017 m. lapkričio 22 d. Komisija pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 1176/2011 ⁽²⁾ taip pat priėmė ir išpėjimo mechanizmo ataskaitą – joje Latvija nenurodyta kaip viena iš valstybių narių, dėl kurių reikės parengti nuodugnią apžvalgą. Tą pačią datą Komisija taip pat priėmė rekomendaciją dėl Tarybos rekomendacijos dėl euro zonos ekonominės politikos; tą rekomendaciją Europos Vadovų Taryba patvirtino 2018 m. kovo 22 d. 2018 m. gegužės 14 d. Taryba priėmė rekomendaciją dėl euro zonos ekonominės politikos ⁽³⁾ (toliau – euro zonai skirta rekomendacija);
- (2) kaip valstybė narė, kurios valiuta yra euro, atsižvelgdama į glaudžias ekonominės ir pinigų sąjungos šalių ekonomikos sąsajas, Latvija turėtų užtikrinti, kad euro zonai skirta rekomendacija būtų visiškai ir laiku įgyvendinta, kaip nurodyta toliau išdėstytose rekomendacijose, visų pirma 1 ir 2 rekomendacijose;
- (3) 2018 m. kovo 7 d. paskelbta 2018 m. Latvijos ataskaita. Joje įvertinta Latvijos pažanga, padaryta įgyvendinant 2017 m. liepos 11 d. Tarybos priimtas konkrečiai šaliai skirtas rekomendacijas ⁽⁴⁾, veiksmai, kurių Latvija ėmėsi atsižvelgdama į ankstesniais metais priimtas konkrečiai šaliai skirtas rekomendacijas, ir Latvijos pažanga siekiant nacionalinių tikslų pagal strategiją „Europa 2020“;
- (4) Latvija pateikė savo 2018 m. nacionalinę reformų programą 2018 m. balandžio 11 d., o savo 2018 m. stabilumo programą – 2018 m. balandžio 16 d. Siekiant atsižvelgti į jų tarpusavio sąsajas, abi programos vertintos vienu metu;

⁽¹⁾ OL L 209, 1997 8 2, p. 1.⁽²⁾ 2011 m. lapkričio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1176/2011 dėl makroekonominių disbalansų prevencijos ir naikinimo (OL L 306, 2011 11 23, p. 25).⁽³⁾ OL C 179, 2018 5 25, p. 1.⁽⁴⁾ OL C 261, 2017 8 9, p. 1.

- (5) į atitinkamas konkrečioms šalims skirtas rekomendacijas atsižvelgta sudarant 2014–2020 m. Europos struktūrinių ir investicijų fondų (toliau – ESI fondai) programas. Kaip numatyta Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1303/2013 ⁽¹⁾ 23 straipsnyje, Komisija, jei tai būtina siekiant remti atitinkamų Tarybos rekomendacijų įgyvendinimą, gali paprašyti valstybės narės peržiūrėti savo partnerystės sutartį ir susijusias programas bei pasiūlyti jų pakeitimų. Kaip naudotusi šia nuostata, Komisija išsamiau nurodė priemonių, kuriomis ESI fondų veiksmingumas siejamas su patikimu ekonomikos valdymu, taikymo gairėse;
- (6) šiuo metu Latvijai taikoma Stabilumo ir augimo pakto prevencinė dalis. 2018 m. stabilumo programoje Vyriausybė planuoja nominaliojo balanso pablogėjimą nuo 0,5 % BVP deficito 2017 m. iki 0,9 % BVP deficito 2018 ir 2019 m., o 2020 ir 2021 m. deficitas sumažės iki 0,4 % BVP. Numatoma, kad šis planas atitiks vidutinės trukmės biudžeto tikslą – 1 % BVP struktūrinį deficitą – ir leistus nuokrypius dėl pensijų reformos ir pagal sveikatos priežiūros sektoriaus struktūrinės reformos išlygą. Perskaičiuotas ⁽²⁾ struktūrinio balanso deficitas turėtų padidėti nuo – 1,2 % BVP 2017 m. iki – 1,7 % BVP 2018 m., o tada 2019 m. sumažėti iki – 1,5 % BVP. 2018 m. stabilumo programoje numatoma, kad valdžios sektoriaus bendrosios skolos santykis su BVP nuo 40,1 % BVP 2017 m. sumažės iki 36 % BVP 2021 m. 2018 m. stabilumo programoje pateiktos BVP augimo projekcijos yra labai palankios 2018 m. ir tikėtinos 2019 m., palyginti su Komisijos prognoze. Biudžeto būklei kyla neigiama rizika dėl optimistinių prognozių, kad mokestinių prievolių vykdymo gerinimo priemonės duos geresnių rezultatų;
- (7) 2017 m. liepos 11 d. Taryba rekomendavo, kad Latvija 2018 m. pasiektų vidutinės trukmės biudžeto tikslą, atsižvelgiant į ribas, siejamas su sisteminės pensijų reformos ir struktūrinių reformų, dėl kurių leistas laikinas nuokrypis, įgyvendinimu. Tai atitinka didžiausią grynųjų pirminių valdžios sektoriaus išlaidų nominalųjį augimą ⁽³⁾, sudarantį 6,0 % 2018 m. ir atitinkantį leidžiamą 0,3 % BVP struktūrinio balanso pablogėjimą. Remiantis Komisijos 2018 m. pavasario prognoze, esama rizikos, kad 2018 m. nuo vidutinės trukmės biudžeto tikslo bus labai nukrypta. Tačiau tokia rizika 2018 m. gali būti mažesnė dėl geresnių, nei tikėtasi, rezultatų 2017 m. Vis dėlto, remiantis Komisijos 2018 m. pavasario prognoze, tikėtinumo vertinimo priemonė rodo, kad pagal bendrai sutartą metodiką nustatytas Latvijos gamybos apimties atotrūkio įvertis yra mažai tikėtinas. Jeigu šie veiksniai pasitvirtintų, į juos būtų atsižvelgta 2019 m. pavasarį per 2018 m. *ex post* vertinimą;
- (8) 2019 m., atsižvelgiant į ribą, kurią laikinai leista taikyti 2017–2019 m. dėl struktūrinės sveikatos priežiūros sektoriaus reformos įgyvendinimo, Latvija turėtų pasiekti savo vidutinės trukmės biudžeto tikslą. Tai atitinka didžiausią grynųjų pirminių valdžios sektoriaus išlaidų nominalųjį augimą, sudarantį 4,3 % BVP 2019 m. ir atitinkantį reikalaujamą 0,4 % BVP struktūrinio balanso pagerėjimą. Remiantis Komisijos 2018 m. pavasario prognoze, esama rizikos labai nukrypti nuo to reikalavimo 2019 m., taip pat 2018 m. ir 2019 m. vertinant kartu. Apskritai Taryba mano, kad nuo 2018 m. turėtų būti imtasi reikiamų priemonių siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi Stabilumo ir augimo pakto nuostatų;
- (9) Latvijoje yra didelė pajamų nelygybė. Turtingiausių 20 % namų ūkių ir skurdžiausių 20 % namų ūkių pajamų santykis 2017 m. buvo vienas didžiausių Sąjungoje – 6,3, kadangi perskirstymas per mokesčių ir išmokų sistemą yra mažesnis. Latvijos mokesčių sistema buvo iš esmės pakeista, o gyventojų pajamų mokesčio progresyvumas padidintas; tačiau mažai uždirbančių asmenų mokesčių pleištas tebėra santykinai didelis ir neskatina dirbti oficialiai. Pagal mokesčių reformą dar nepereita prie mažiau augimui kenkiančių apmokestinimo šaltinių ir nepasiektas nustatytas politinis tikslas – padidinti BVP dalį, kurią sudaro mokestinės pajamos. BVP dalies, kurią sudaro mokestinės pajamos, mažumas riboja išteklius viešosioms paslaugoms tvariai teikti ir socialinei įtraukčiai užtikrinti. Palyginti su kitomis Sąjungos šalimis, nepakankamai išnaudojama galimybė surinkti pajamų iš nekilnojamojo turto ir kapitalo mokesčių. Nepaisant tam tikros pažangos kovojant su mokesčių slėpimu, mokestinių prievolių vykdymas tebėra didelė problema;

⁽¹⁾ 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniai fondai, Sanglaudos fondai, Europos žemės ūkio fondai kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006 (OL L 347, 2013 12 20, p. 320).

⁽²⁾ Pagal ciklą pakoreguotas balansas atėmus vienkartinės ir laikinasias priemones, Komisijos perskaičiuotas taikant bendrai sutartą metodiką.

⁽³⁾ Grynąsias pirmines valdžios sektoriaus išlaidas sudaro visos valdžios sektoriaus išlaidos atmetus palūkanų išlaidas, Sąjungos fondų pajamomis visiškai kompensuojamas išlaidas Sąjungos programoms ir išlaidų nedarbo išmokoms nediskrecinius pokyčius. Nacionaliniu lygmeniu finansuojamas bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas išlyginamas per ketverių metų laikotarpį. Įskaičiuojamos diskrecinės su pajamomis susijusios priemonės arba įstatymais nustatytas pajamų padidėjimas. Vienkartinės priemonės, susijusios tiek su pajamomis, tiek su išlaidomis, neįskaičiuojamos.

- (10) minimalios socialinės apsaugos sistemos trūkumus parodo labai didelė asmenų, kuriems gresia skurdas ar socialinė atskirtis, dalis ir taip atskleidžia problemas, susijusias su minimaliomis pajamomis, pensijomis ir neįgalųjų įtrauktimi. Neįgalųjų ir pagyvenusių žmonių skurdo lygis pastaraisiais metais augo ir yra vienas didžiausių Sąjungoje. Minimalių pajamų lygio reforma, apie kurią buvo paskelbta 2014 m., taip ir neįgyvendinta, ir tai daro neigiamą poveikį skurdžiausiems namų ūkiams. Socialinės paramos išmokų adekvatumas tik šiek tiek padidėjo, bet išlieka mažas. Minimali senatvės pensija nebuvo padidinta nuo 2006 m. Žmonių, kurių būsto sąlygos labai prastos, dalis yra viena didžiausių Sąjungoje, o socialinio būsto nedaug;
- (11) dėl nepalankių demografinių pokyčių ir emigracijos auga įtampa darbo rinkoje. Užimtumo augimą pradeda varžyti mažėjanti darbo pasiūla, užimtumo galimybės įvairiuose regionuose skiriasi, taip pat ir pagal igūdžių lygį. Įgyvendinant profesinio rengimo ir mokymo programų reformą, kuria rengimas derinamas su dabartiniais igūdžių poreikiais, daroma pažanga. Tačiau reikės dėti daugiau pastangų siekiant ją visapusiškai įgyvendinti ir padidinti gyventojų dalyvavimą tiek pradinio, tiek tęstinio profesinio rengimo ir mokymo programose. Pradėta įgyvendinti mokymosi darbo vietoje programa, į procesą įtraukti socialiniai partneriai ir įmonės. Tačiau programoje dalyvauja nedaug studentų. Besimokančių suaugusiųjų padaugėjo, bet nedaug, o į aktyvias darbo rinkos priemones įtraukta mažiau bedarbių negu daugumoje kitų valstybių narių. Tai kelia susirūpinimą, nes žemos kvalifikacijos darbuotojų nedarbo lygis aukštas. Apskritai siekiant skatinti socialinių partnerių bendradarbiavimą yra svarbu stiprinti jų kompetencijas;
- (12) buvo vykdomos reformos sveikatos priežiūros sistemoje. Numatoma, kad padidėjus sveikatos priežiūros finansavimui bus pašalinti tam tikri prieinamumo apribojimai, susiję su metiniais paslaugų limitais ir ilgu laukimo laiku. Tačiau viešasis sveikatos priežiūros finansavimas ir toliau yra daug mažesnis negu Sąjungos vidurkis ir vis dar reikia įgyvendinti veiksmingumo didinimo priemones, be kita ko, imtis veiksmingų prevencijos priemonių, racionalizuoti ligoninių sektorių, stiprinti pirminę priežiūrą ir spręsti kokybės valdymo klausimus. Sveikatos rodikliai yra santykinai prasti, galimybė kiekvienam laiku gauti įperkama sveikatos priežiūrą tebėra problema. Dėl didelių mokėjimų savo lėšomis ir sveikatos priežiūros paslaugų skirstymo į du – visą ir minimalų – krepšelius kyla pavojus, kad galimybės gauti sveikatos priežiūrą tam tikroms grupėms sumažės ir sveikatos rodikliai suprastės;
- (13) reguliavimo kokybės trūkumai, neefektyvus ir neveiksmingas viešasis administravimas kenkia verslo aplinkai. 2017 m. Vyriausybė priėmė plačių užmojų planą, kaip pertvarkyti viešąjį sektorių, kad jis taptų taupesnis ir profesionalesnis, ir pagerinti veiksmingumą mažinant darbuotojų skaičių, centralizuotai vykdant paramos funkcijas, kartu didinant rezultatais pagrįstus mokėjimus ir skaidrumą. Tačiau šis planas susijęs tik su centrine valdžia, nors galima gerokai padidinti ir savivaldybių veiklos veiksmingumą. Valstybės valdomų įmonių, kurios sudaro didelę ekonomikos dalį, veikla koordinuojama Vyriausybės lygmeniu. Nors centrinės valdžios valdomoms įmonėms taikoma centralizuota bendrojo valdymo sistema, šis mechanizmas ir toliau netaikomas uostams ir savivaldybių valdomoms įmonėms;
- (14) korupcija toliau kenkia Latvijos verslo aplinkai, o interesų konfliktų prevencija tebėra nelanksti ir formali. Tai, kad atidėliojama priimti pranešėjų apsaugos teisės aktus, kenkia viešojo administravimo atskaitomybei ir veiksmingumui. Pastaraisiais metais labai sustiprintas nemokumo proceso reguliavimas: tai riboja galimybes piktnaudžiauti. Teisėjų taryba savo ruožtu paskatino ištirti kaltinimus dėl ankstesnių piktnaudžiavimo nemokumo sistemoje atvejų ir peržiūrėti kai kurias bylas. Ji rekomendavo gerinti teisėjų kvalifikacijos vertinimą ir peržiūrėti galiojančias drausmines priemones;
- (15) Latvijos bankai, kurie teikia paslaugas klientams nerezidentams, susiduria su didele pinigų plovimo rizika. Ji kelia Latvijos finansų sistemos vientisumo problemų ir gali pakenkti jos reputacijai bei neigiamai paveikti investicijas ir ekonomikos augimą. Kovos su pinigų plovimu sistema neseniai buvo sustiprinta; reikės nuolatinių pastangų, kad būtų pasiektas tvarus pagerėjimas. Latvija neseniai priėmė įstatymą, kurio tikslas – iš esmės apriboti pinigų plovimo rizikos poveikį Latvijos finansų sektoriui. Pagrindinės priemonės – skatinti finansų įstaigas ir teisėsaugos institucijas aktyviau keistis informacija tarpusavyje ir apsunkinti sandorius su priedangos įmonėmis. Reikės stebėti šio įstatymo poveikį ir veiksmingumą;
- (16) 2018 m. Europos semestro kontekste Komisija atliko išsamią Latvijos ekonominės politikos analizę ir ją paskelbė 2018 m. šalies ataskaitoje. Be to, ji įvertino 2018 m. stabilumo programą, 2018 m. nacionalinę reformų programą ir veiksmus, kurių Latvija ėmėsi atsižvelgdama į ankstesniais metais jai skirtas rekomendacijas. Komisija

įvertino ne tik jų svarbą tvariai fiskalinei ir socioekonominėi Latvijos politikai, bet ir tai, koku mastu jie atitinka Sąjungos taisykles ir gaires, nes Sąjungos lygio priemonėmis prisidedant prie būsimų nacionalinių sprendimų būtina stiprinti bendrą Sąjungos ekonomikos valdymą;

- (17) atsižvelgdama į šį vertinimą, Taryba išnagrinėjo 2018 m. stabilumo programą, o jos nuomonė ⁽¹⁾ pateikta visų pirma toliau išdėstytoje 1 rekomendacijoje,

REKOMENDUOJA Latvijai 2018–2019 m. imtis šių veiksmų:

1. 2019 m. pasiekti vidutinės trukmės biudžeto tikslą, atsižvelgiant į leidžiamas ribas, susijusias su struktūrinių reformų, dėl kurių leista taikyti laikiną nukrypimą, įgyvendinimu. Mažinti mažas pajamas gaunantiems asmenims taikomus mokesčius, juos perkeltant į kitus šaltinius, visų pirma kapitalą ir nekilnojamąjį turtą, ir gerinant mokesčių prievolių vykdymą.
2. Gerinti minimalių pajamų išmokų, minimalių senatvės pensijų ir neįgalųjų pajamų rėmimo adekvatumą. Didinti profesinio rengimo ir mokymo atitiktį darbo rinkos poreikiams ir skatinti žemos kvalifikacijos darbuotojų ir darbo ieškančių asmenų įgūdžių tobulinimą. Pagerinti sveikatos priežiūros sistemos prieinamumą, kokybę ir išlaidų efektyvumą.
3. Stiprinti viešojo sektoriaus, visų pirma vietos valdžios institucijų ir valstybės valdomų įmonių, veiksmingumą. Stiprinti viešojo administravimo atskaitomybę, visų pirma apsaugant pranešėjus, užkertant kelią interesų konfliktams ir imantis tolesnių priemonių dėl vykdomo praeityje nagrinėtų nemokumo bylų vertinimo rezultatų.

Priimta Briuselyje 2018 m. liepos 13 d.

Tarybos vardu

Pirmininkas

H. LÖGER

⁽¹⁾ Pagal Reglamento (EB) Nr. 1466/97 5 straipsnio 2 dalį.